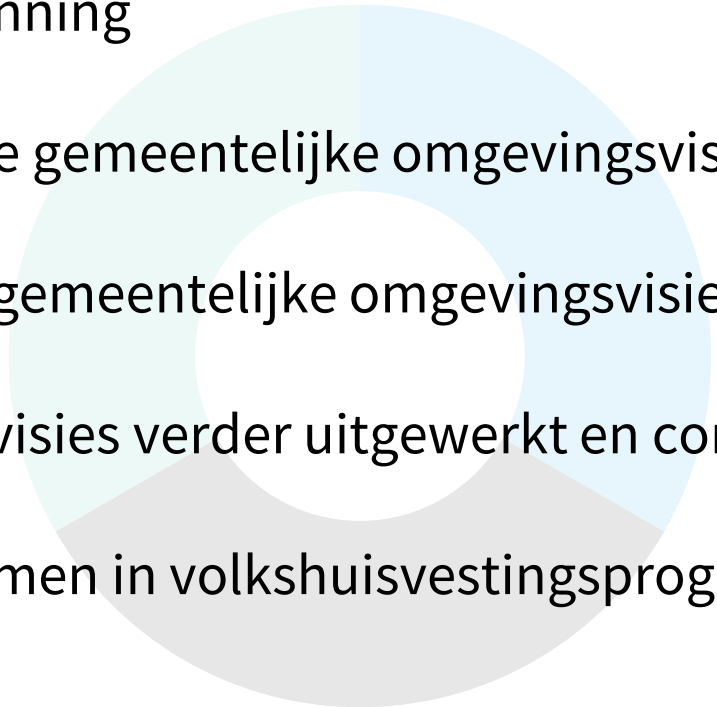

Bevindingen desktopstudie Woonleefzorgkwaliteit

Inhoudsopgave

- Doel en opzet van de verkenning
 - Welke thema's zien we in de gemeentelijke omgevingsvisies?
 - Verhouding provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies
 - Hoe worden de omgevingsvisies verder uitgewerkt en concreet gemaakt?
 - Welke thema's zijn opgenomen in volkshuisvestingsprogramma's/woonzorgvisies
 - Conclusies en kansen
-

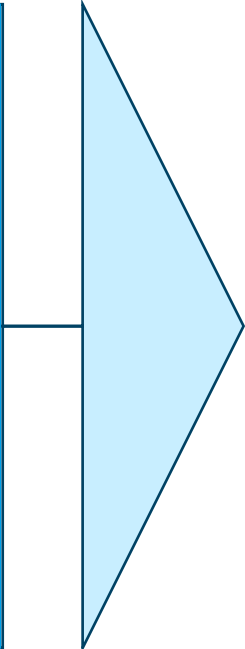
Doel en opzet van de verkenning

Hoofddoel van het advies Woonleefzorgkwaliteit

Hoe kan Brabant de woonopgave benutten om de ruimtelijke kwaliteit en kwaliteit van samenleven te verbeteren?

Ofwel:

Hoe kan de woonopgave worden ingezet om de gezonde leefomgeving, fysiek én sociaal, te versterken?

Kwaliteit van leven van Brabanders verbeteren

Hoofddoel van het advies Woonleefzorgkwaliteit

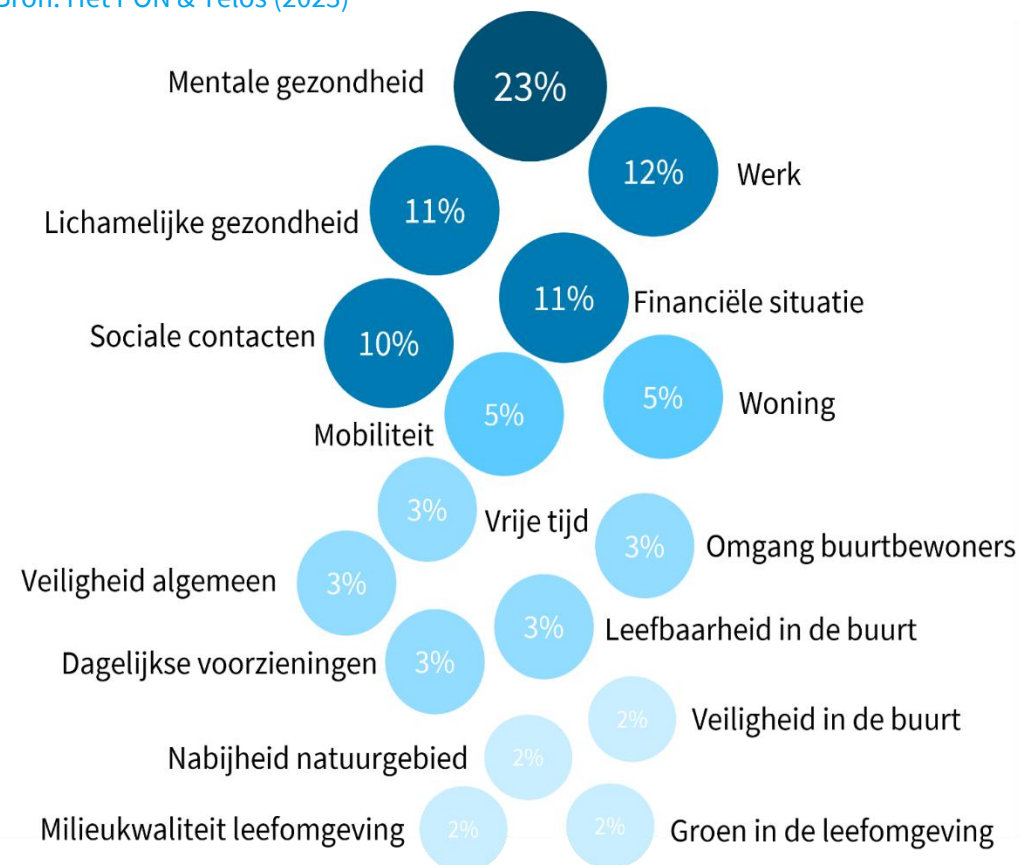
Doel sluit aan bij gedachtegoed van brede welvaart.

Brabantse monitor brede welvaart:

- Gezondheid is belangrijkste bouwsteen voor de ervaren kwaliteit van leven van Brabanders.
- Persoonlijke en sociale factoren belangrijker dan fysieke leefomgeving.

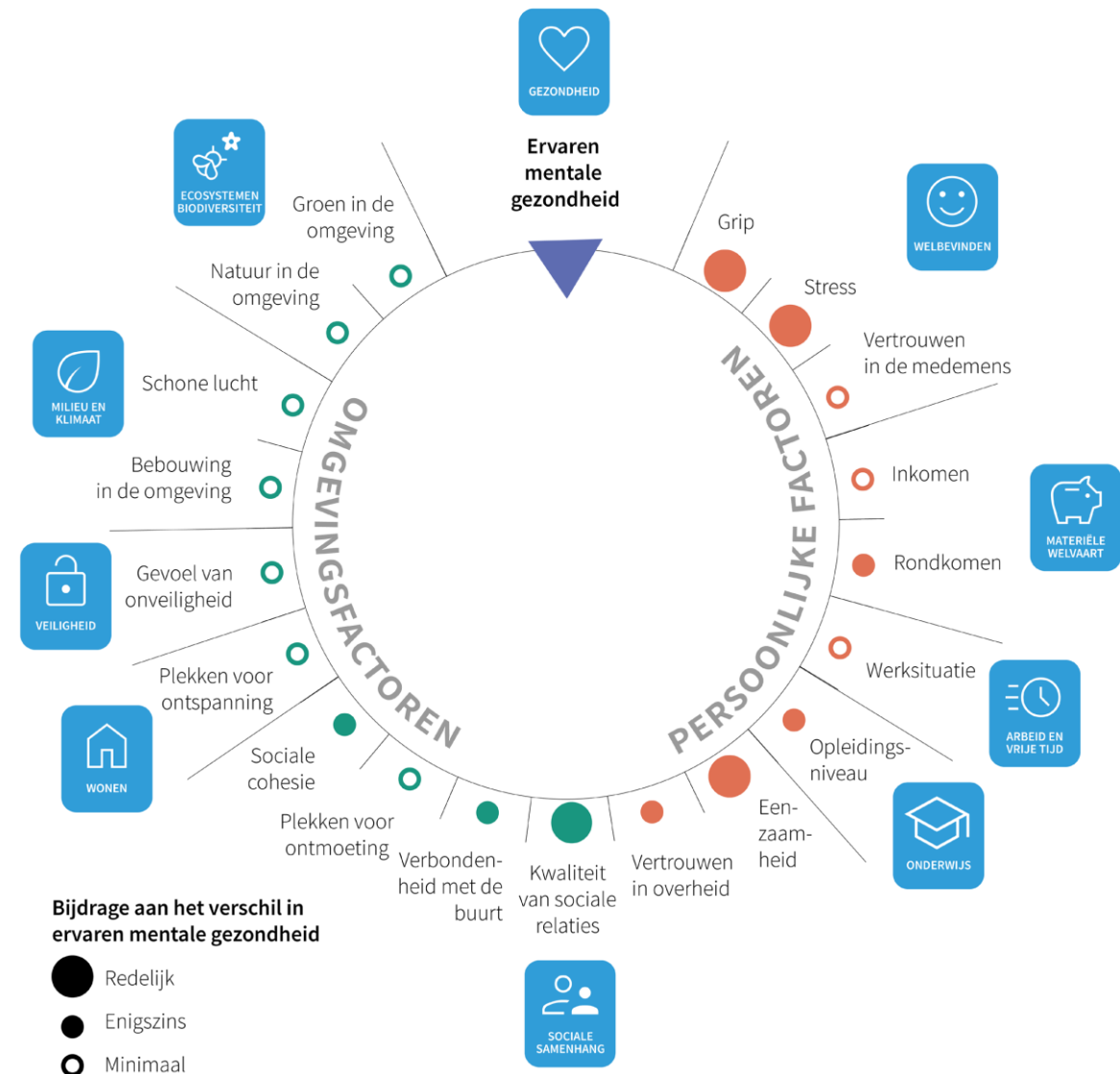
Bouwstenen voor tevredenheid met het leven:

Bron: Het PON & Telos (2023)

Effect op ervaren (mentale) gezondheid

Bron: Het PON & Telos - Brabantse monitor brede welvaart 2025

Effect op ervaren mentale gezondheid

Mensen die wonen in een omgeving met minder..

- Groen
- Schone lucht
- Natuur
- Sociale cohesie
- Ontmoetingsplekken

Goede ervaren mentale gezondheid

38%
59%
51%
38%
66%

Minder goede ervaren mentale gezondheid

50%
67%
60%
62%
73%

Doel desktopstudie

Inzicht bieden in:

- Welke thema's in omgevingsvisies zijn opgenomen ter bevordering van de gezonde leefomgeving, fysiek én sociaal?
- Hoe verhouden gemeentelijke omgevingsvisies zich inhoudelijk en procesmatig tot de provinciale omgevingsvisie?
- Hoe worden de thema's uitgewerkt en geconcretiseerd in bijvoorbeeld woonzorgvisies, gezondheidsprogramma's en dergelijke?
- Welke doelgroepen krijgen aandacht? Welke niet?

Opzet verkenning

Verkenning op basis van analyse omgevingsvisies van 12 gemeenten

Criteria:

- 4 grote, 4 middelgrote en 4 kleine gemeenten
- Verspreid over Brabant
- Omgevingsvisie niet ouder dan 5 jaar
- Niet bezig met opstellen of actualiseren van omgevingsvisie

Groot: Eindhoven, Tilburg, Oss en Roosendaal

Middelgroot: Veldhoven, Oosterhout, Meierijstad en Bergen op Zoom

Klein: Gemert-Bakel, Goirle, Boxtel en Zundert

Welke thema's zien we in de
gemeentelijke omgevingsvisies?

Overkoepelende observaties: uitwerkingsniveau

- Veel **verschil in detailniveau van uitwerking**
- Meeste gemeenten formuleren gezondheidsthema's op niveau van **doelstellingen** of intenties, zonder ruimtelijke uitwerking
- Omgevingsvisies behandelen **gezondheid** m.n. als gewenst **neveneffect** van ruimtelijke kwaliteit, **niet als primaire ontwerpopgave**.
- Slechts 2 gemeenten hanteren **meetbare normen** voor gezondheidsdoelen (Eindhoven: 15 minuten stad en groenquota en Meierijstad: 3-30-300 regel)
- Geen enkele gemeente benoemt een **gezondheidstoets** of gezondheidseffectrapportage als structureel instrument bij ruimtelijke besluitvorming

Verkenning thema's in omgevingsvisies

Fysieke leefomgeving:

- Klimaatadaptatie en hittestress
- Energietransitie
- Milieukwaliteit (water, bodem, lucht en zoönose)
- Groene woonomgeving
- Beweegvriendelijke woonomgeving
- Gezonde voedselomgeving
- Veilige woonomgeving
- Voorzieningen

Sociale leefomgeving:

- Sociale cohesie
- Samenredzaamheid

Persoonlijke factoren:

- Mentale gezondheid (grip op het leven, stress, eenzaamheid)
- Leefstijl

Overkoepelende observaties: thema's

	Uitgewerkt in alle visies	Uitgewerkt in deel van visies	Niet of nauwelijks opgenomen in omgevingsvisies
Fysieke leefomgeving	• Klimaatadaptatie • Hittestress • Energietransitie • Milieukwaliteit (bodem, water, luchtkwaliteit) • Groene woonomgeving • Beweegvriendelijke omgeving • Voorzieningen	• Veilige omgeving • <i>Binnenmilieu</i> • <i>Geur- en geluidshinder</i>	• Gezonde voedselomgeving • <i>Zoönose en infectieziekten</i> • <i>Hittestress in woningen</i> • <i>Elektromagnetische straling</i> • <i>Lichtvervuiling</i> • <i>Segregatie</i>
Sociale leefomgeving	• Sociale cohesie	• Samenredzaamheid	
Persoonlijke factoren		• <i>Eigenaarschap inwoners</i>	• Leefstijl • Mentale gezondheid

Fysieke leefomgeving

Klimaatadaptatie en hittestress

Best uitwerkte thema in alle omgevingsvisies.

Vrijwel alleen als ruimtelijke maatregel, nauwelijks als gezondheidsinterventie

- Alle gemeenten benoemen klimaatadaptatie door **vergroening en waterberging**. Drie gemeenten zien hierin ook een rol voor de inwoners.
- Vergroening en water ter voorkoming van **hittestress** wordt door de meeste gemeenten (summier) genoemd. Bij 2 gemeenten is hittestress helemaal geen thema. Minder dan de helft benoemt **ontharding**. Hittestress in woningen krijgt nergens aandacht.

Energietransitie

Bijna alle gemeenten benoemen dit thema vanuit de **verduurzamingsopgave**. Slechts enkele gemeenten leggen een direct relatie met luchtkwaliteit en gezondheid.

- Gemeenten zetten met name in op fysieke maatregelen; **persoonlijke factoren** (stimuleren energiebesparend gedrag) worden **nauwelijks** genoemd.
- Één gemeente benoemt het benutten van **meekoppelkansen** voor gezondheid in de warmtetransitie.
- Twee gemeenten benoemen het belang van **energiecoöperaties** voor zowel de fysieke als sociale leefomgeving (duurzaamheid én sociale cohesie).
- Geen enkele gemeente benoemt de gezondheidsrisico's van **elektromagnetische straling** van (nieuwe) hoogspanningsmasten, trafohuisjes e.d., ondanks dat hierbij het voorzorgsprincipe geldt.

Tilburg:

Gebruik van duurzame energie voor wonen, industrie, logistiek en transport > minder uitstoot NOX, SO2 en fijnstof > verbetering luchtkwaliteit > komt gezondheid inwoners ten goede.

Milieukwaliteit

Lucht, **bodem en waterkwaliteit** zijn in alle visies aanwezig, andere aspecten minder. **Luchtkwaliteit** met name genoemd in relatie tot verduurzaming mobiliteit en energie; **Geurhinder en emissies** van agrarische bedrijvigheid wordt door een deel van de gemeenten genoemd.

Enkele gemeenten noemen:

- **Geluidshinder** terugdringen van verkeer en bedrijven
- Verplaatsen/wegsaneren vervuilende en **overlastgevende bedrijven**

Niet of nauwelijks genoemd:

- **WHO-advieswaarden** voor luchtkwaliteit (strenger dan wettelijke minimumnormen)
- **Zoönose** en infectieziekten
- **Binnenmilieu** van woningen (zoals isolatie en ventilatie i.v.m. vocht en schimmel)
- **Lichtvervuiling**

Zundert:

Fysieke omgevingsfactoren zijn verantwoordelijk voor 6% van alle ziekten. Denk aan lawaai van een (spoor)weg of bedrijf. Het gezonder en groener inrichten van de omgeving kan dus veel gezondheidswinst geven.

Groene woonomgeving

Na klimaat meest uitgewerkte fysieke thema

Klimaat en biodiversiteit vaker primaire motief dan gezondheid en welbevinden

- Vrijwel alle gemeenten willen:
 - **Groen(blauw)e hoofdstructuren** en ecologische verbindingen
 - **Vergroening** van wijken, straten en pleinen en **nieuwbouw** groeninclusief ontwikkelen
 - Groen toegankelijk maken voor **recreatie en ontmoeting**
- Slechts 2 gemeenten hanteren **normen voor groen**:
 - Vijf minuten lopen naar groene, koele plek, vijftien minuten fietsen naar groot park, bij nieuwbouw: 8m² groen per woning, 10% van bruto oppervlak andere gebouwen
 - 3-30-300 regel
- Bijna helft benoemt **rol inwoners** bij groen (eigenaarschap/onderhoud en bewustwording)

Beweegvriendelijke omgeving

Breed aanwezig in alle visies; **gezondheid** hierin als **leidend principe**

Vrijwel alle gemeenten noemen:

- **Meer ruimte voor voetgangers, fietsers, OV, minder ruimte voor de auto**
dit zorgt voor meer beweging, betere luchtkwaliteit, ruimte voor groen en spelen, betere verkeersveiligheid
- Voorzieningen en ruimte voor **spelen, sport en recreatie**
groenblauwe structuur, speelvoorzieningen, groene (school)pleinen, sportplekken, sportparken, beleef- en beweegroutes, mountainbikeroutes
- Verbetering van **fietsnetwerken, wandelpaden en ommetjes**
 - Aanleg (snel)fietspaden
 - Veilige fiets- en wandelpaden in wijken
 - Ommetjes in wijken en in/naar buitengebied (7 gemeenten) en bedrijventerreinen (3 gemeenten)

Zundert:

We werken vanuit het principe
'Verbrand geen brandstof,
maar calorieën

Gezonde voedselomgeving

Dit thema ontbreekt nagenoeg in alle visies

Vijf gemeenten benoemen elk een ander aspect van voedselomgeving:

- Beschikbaarheid van **streekproducten**
- Voedselproductie in **coöperatief** verband
- Gezond **eetpatroon**
- Gezond eten **betaalbaar** voor iedereen
- **Voedselveiligheid** en minder gebruik **gewasbeschermingsmiddelen**

Geen enkele gemeente zegt iets over:

- Ongezonde voedsellocaties (bijv. bij stations, scholen en winkelcentra)
- Beschikbaarheid gezond voedsel, moestuinen en voedselbossen

Veilige woonomgeving

Een veilige woonomgeving wordt genoemd, maar **vaak niet verder uitgewerkt** of toegelicht om welk type veiligheid het gaat.

Enkele gemeenten benoemen:

Externe veiligheid, zoals goederentransport, spoor, snelweg, LPG-tankstations, accu's, ondergrondse buisleidingen.

Risicobeheersing, zoals voorkomen bosbranden, rampen en verstoringen van energie- of drinkwatervoorziening, aanrijtijden hulpdiensten, (drink)waterbeheer, maar ook brand- en veiligheidsrisico's bij langer thuiswonende ouderen.

Verkeersveiligheid

Sociale veiligheid, zoals het gevoel van veiligheid en de relatie met zoals drugsdumpingen, ondermijning.

Goirle:

We sturen op een woon- en leefomgeving waarin iedereen veilig is en zich veilig voelt

Voorzieningen

Belang van voorzieningen wordt in bijna alle omgevingsvisies genoemd. Gemeenten leggen **verbinding tussen voorzieningen en bewegen, participatie en sociale cohesie**

Bijna alle gemeenten benoemen:

- **Basisvoorzieningen** (basisschool, huisarts, sport, buurthuis en winkel) **nabij en bereikbaar** per fiets of te voet
- Behoud van **voorzieningenniveau** in alle kernen (kleine gemeenten)
- **Toegankelijkheid** voorzieningen voor iedereen, ongeacht leeftijd, inkomen of beperking
- **Levensloopbestendige woningen** in nabijheid van zorg- en dagelijkse voorzieningen

Eindhoven:

hanteert nabijheid van voorzieningen als ruimtelijk ordeningsprincipe:

Alle basisvoorzieningen op 15 minuten lopen of fietsen bereikbaar .

Actieve mobiliteit draagt bij aan (lichamelijke) gezondheid, betere luchtkwaliteit én minder sociale ongelijkheid

HET **pon|telos**

Sociale leefomgeving

Sociale cohesie

In bijna alle omgevingsvisies komt dit thema (uitgewerkt) terug.

Vrijwel alle gemeenten noemen:

- **Levensloopbestendige wijken** met **divers woningaanbod** voor iedere levensfase en portemonnee, zodat mensen die willen in de eigen wijk of kern kunnen blijven wonen
- Inrichting openbare ruimte en voorzieningen voor **ontmoeting** (buurthuizen, parken, pleinen, wandelpaden, speeltuinen). Ontmoeting wordt veelal gerelateerd aan ouderen; jongerenontmoetingsplaatsen komen niet/nauwelijks aan de orde.

Deel van gemeenten benoemt het versterken van **samenredzaamheid** (gemeenschapskracht, zorg voor elkaar, verenigingsleven, coöperaties)

Één gemeente noemt expliciet de acceptatie van inwoners ongeacht geloof, geaardheid, gender, leeftijd of beperking.

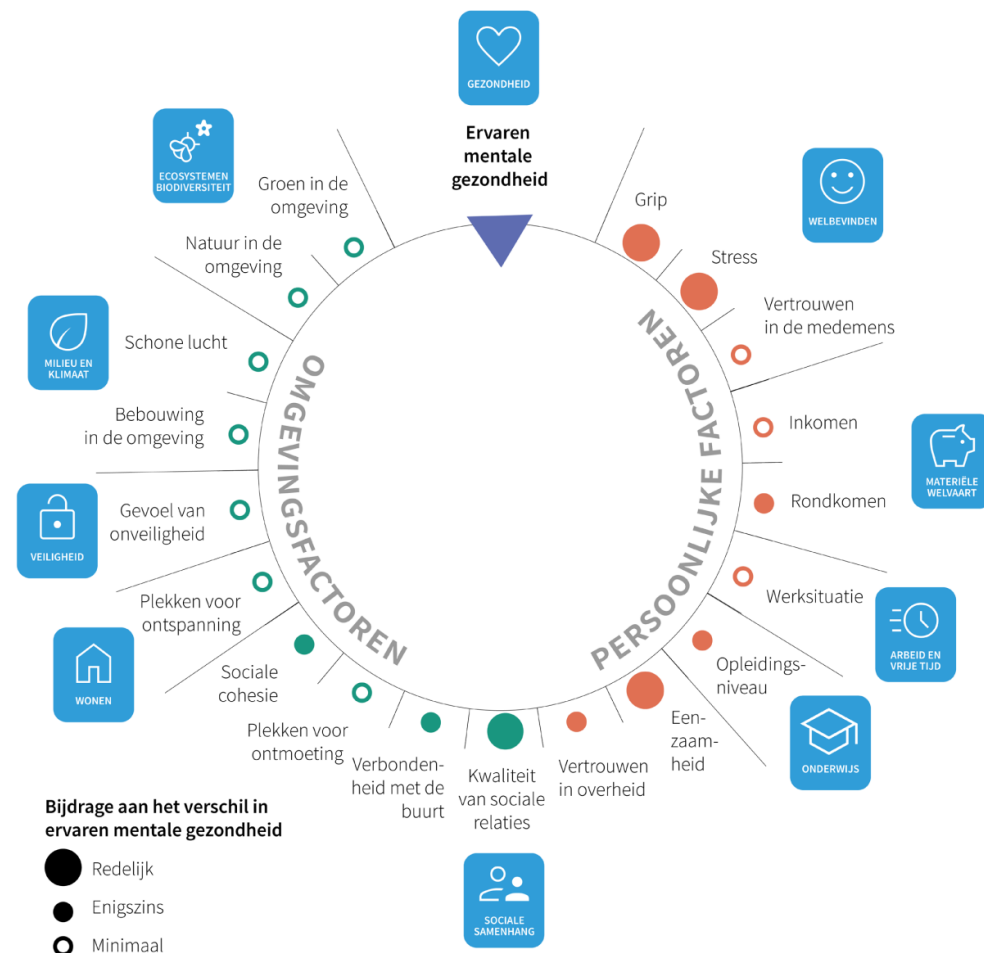
Goirle:

Sociale contacten dragen bovenal bij aan geluk en welbevinden, meer dan inkomen of een groene omgeving.

Aspecten van sociale leefomgeving

Andere aspecten van de sociale leefomgeving worden **niet of nauwelijks genoemd**, zoals:

- Tegengaan ruimtelijke en sociale scheiding van bevolkingsgroepen (**segregatie**)
- Sociale **relaties**
- **Verbondenheid** met de buurt (de kleine gemeenten noemen wel soms identiteit van de wijk)

Persoonlijke factoren

Leefstijl

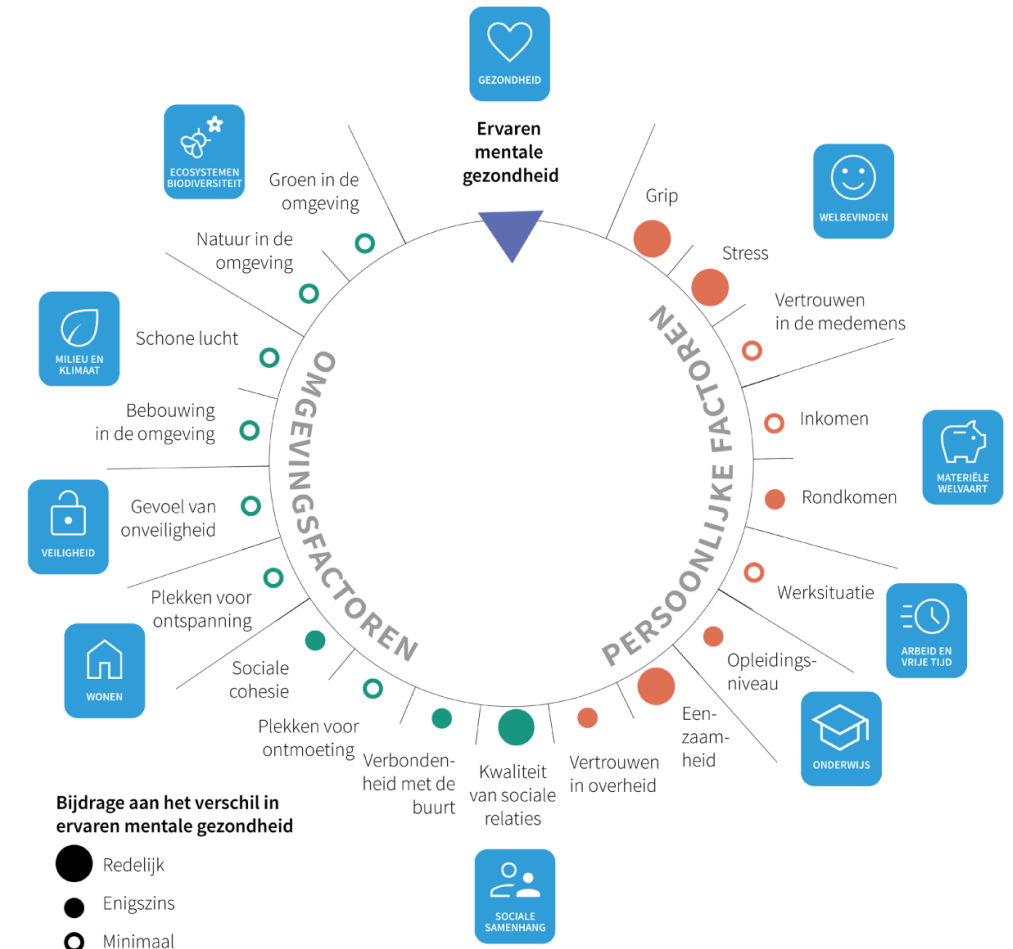
- Bij deel van gemeenten wordt leefstijl genoemd. Geen enkele gemeente werkt het (ruimtelijk) uit.
- Visies richten zich nog wel op **stimuleren beweging** (zie beweegvriendelijke woonomgeving), maar gezonde **voeding** en tegengaan **middelengebruik** (roken, alcohol, drugs) is geen thema in de omgevingsvisies.
- In gezondheidsvisies en gezondheidsakkoorden is leefstijl juist belangrijkste thema.

Mentale gezondheid

Mentale gezondheid wordt niet als zelfstandig thema of opgave benoemd.

Deel van de gemeenten noemt:

- **Groene omgeving** draagt bij aan minder stress = groter welbevinden
- Iedereen moet kunnen **meedoen in de samenleving**
- Verminderen **eenzaamheid**
- **Eigen regie en zelfredzaamheid**

Verhouding provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies

Verhouding gemeentelijke omgevingsvisies tot Brabantse omgevingsvisie

Procesmatig/Juridisch:

- Provinciale omgevingsvisie (2018) is **zelfbindend**: provincie moet zich aan haar eigen visie houden.
- Regels waaraan ook andere overheden, bedrijven en burgers zich moeten houden zijn vastgelegd in de **Omgevingsverordening** (2026)

Brabantse Omgevingsverordening

Regels m.b.t. gezonde leefomgeving in Omgevingsverordening:

- Drinkwaterbescherming
- Geluid provinciale wegen
- Veehouderijrisico's (o.a. tijdelijk verbod vestiging uitbreiding geitenhouderij)
- Veiligheid, gezondheid en omgevingskwaliteit moet als randvoorwaarden opgenomen worden in omgevingsplan; invulling daarvan is open gelaten; geen toetsingskader

Met name gericht op **gezondheidsbescherming**

Geen regels over:

- Hittestress, binnenmilieu of sociale elementen van gezondheid in de fysieke leefomgeving
- **Gezondheidsbevordering** (groen, bewegen, mentale gezondheid, cohesie)
- Verplichting tot gezondheidseffectrapportage bij ruimtelijke plannen
- Toetsing aan de strengere WHO-advieswaarden voor geluid of luchtkwaliteit.

Inhoudelijke verschillen gemeentelijke omgevingsvisies en Brabantse omgevingsvisie

In provinciale omgevingsvisie:

- Hittestress uitgebreider uitgewerkt en gekoppeld aan gezondheidseffecten als ziekte, ziekenhuisopnamen en sterfgevallen.
- Lucht- en waterkwaliteit en bodembeheer explicieter vermeld.
- Relatie tussen klimaatveranderingen en allergieën en infectieziekten, terwijl zoönose bij gemeenten nauwelijks aandacht heeft.
- Meer aandacht voor stilte- en donkere gebieden, terwijl lichtvervuiling bij gemeenten nauwelijks aandacht heeft.

Hoe worden de omgevingsvisies verder
uitgewerkt en concreet gemaakt?

Hoe worden de thema's uit de omgevingsvisies uitgewerkt en geconcretiseerd?

Vragen voor de verkenning:

- In welke visies of programma's vindt de uitwerking plaats in relatie tot het hoofddoel?
- Welke thema's komen daarin terug? En welke niet?
- Worden daar specifieke doelgroepen aan verbonden?

Hoofddoel:

Hoe kan de woonopgave benut worden om de ruimtelijke kwaliteit en de kwaliteit van samenleven te versterken?

Uitwerking en concretisering binnen Omgevingswet

Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrv)

(naar verwachting 1 juli 2026 vastgesteld)

- **Doel:** regie van overheid op hoeveel, waar en voor wie we bouwen
- Gemeenten moeten (binnen 2 jaar na inwerkingtreding wet) **volkshuisvestingsprogramma (VHP)** vaststellen, inclusief een **visie op wonen en zorg**.
- Tot die tijd gelden vastgestelde **woon(zorg)visies of woonagenda's** als werkend beleid.

Stand van zaken tijdens verkenning:

Volkshuisvestingsprogramma

- Vastgesteld: 3 gemeenten
- In procedure: 2 gemeenten
- Huidige woonzorgvisie wordt later vastgesteld als VHP: 2 gemeenten

Woonzorgvisie

4 gemeenten

Woonbeleid

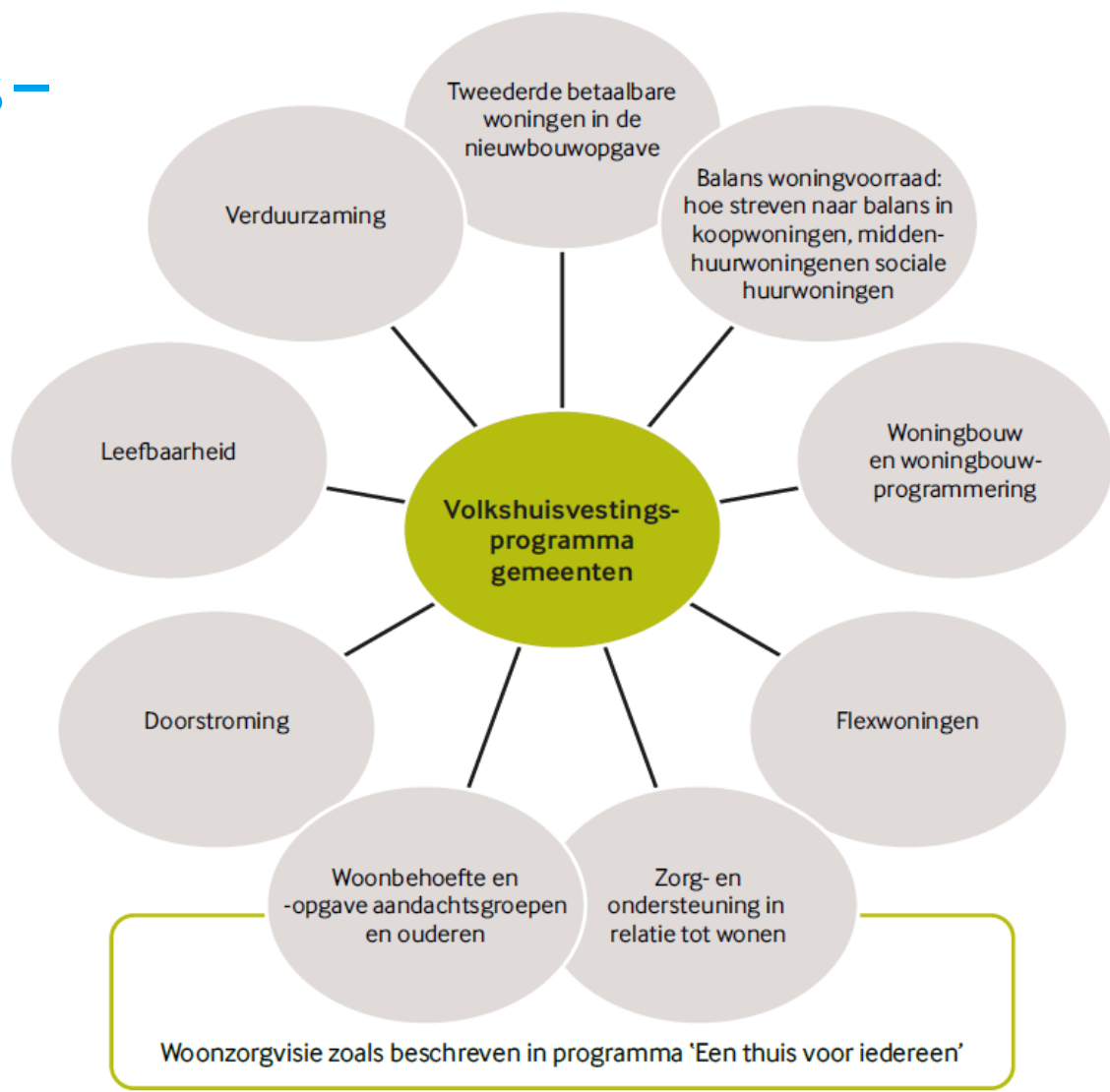
1 gemeente

Hierna allen aangeduid met VHP

Wat moet er in het volkshuisvestingsprogramma?

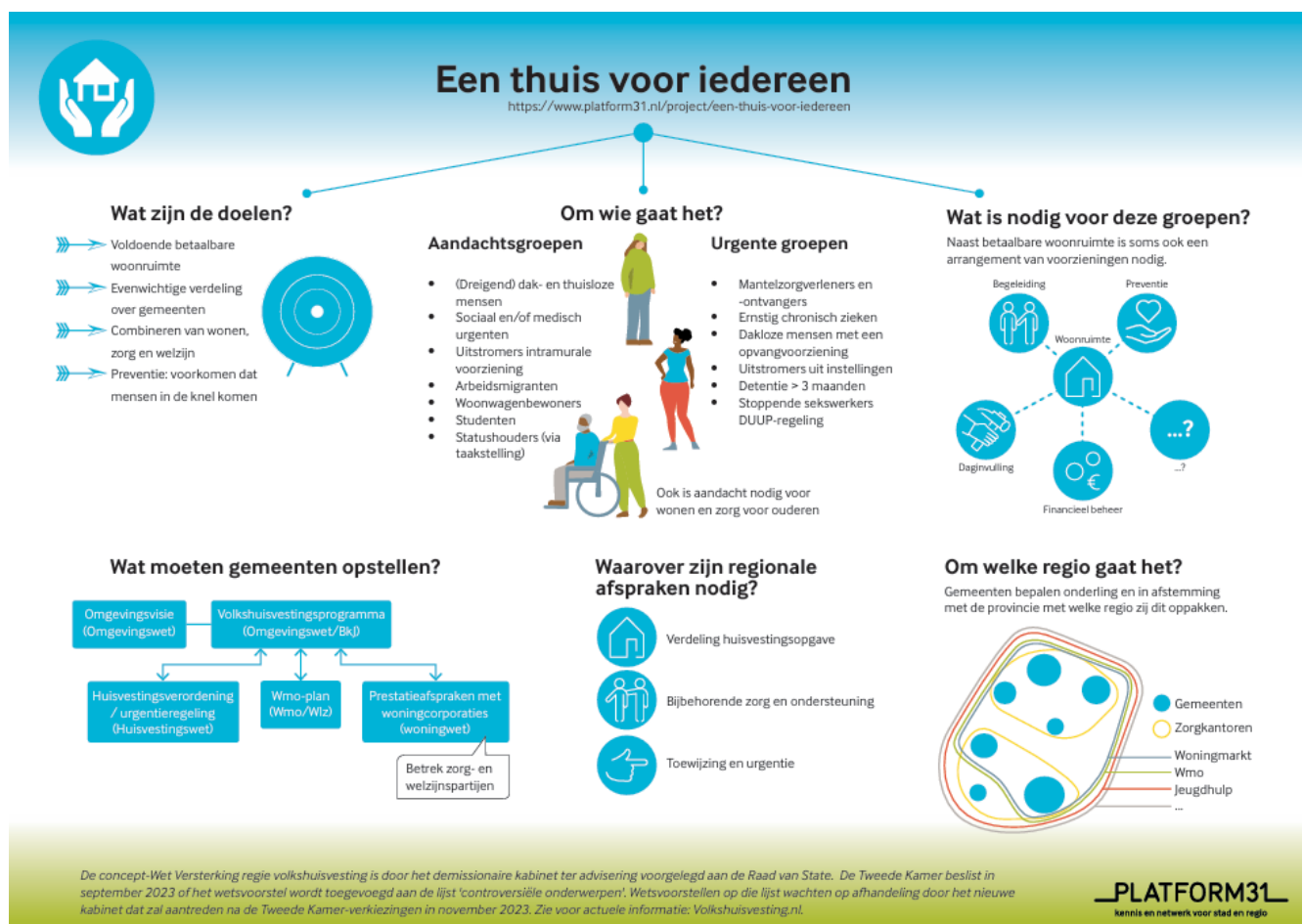
Onderdelen die het rijk graag terugziet in het volkshuisvestingsprogramma zoals vermeld in ‘Een thuis voor iedereen’ (zie figuur):

Bron: Platform31 (2024) Wonen en zorg in het volkshuisvestingsprogramma. Handreiking voor het opstellen van een woonzorgvisie

Wat moet er in het volkshuisvestingsprogramma?

Voor uitwerking woonzorgvisie als onderdeel van VHP is door Platform31 de [Handreiking voor het opstellen van een woonzorgvisie in het volkshuisvestingsprogramma](#) opgesteld, zie afbeelding hiernaast.

Welke thema's zijn opgenomen in
volkshuisvestingsprogramma's/woonzorgvisies?

Overkoepelende observaties VHP's

- Veel verschillen in mate van uitwerking VHP's
- Thema's fysieke leefomgeving veel minder uitgewerkt dan in omgevingsvisies
- Mensperspectief meer centraal, ook bij aspecten fysieke leefomgeving
- Sociale leefomgeving het sterkst uitgewerkt inclusief aandacht voor persoonlijke factoren
- Ouderen als dominante doelgroep, maar meeste VHP's hanteren breed perspectief

Overkoepelende observaties: thema's

	Sterk uitgewerkt in alle VHP's	Deels uitgewerkt	Niet of nauwelijks genoemd of uitgewerkt
Fysieke leefomgeving	• Wonen • Voorzieningen • Energietransitie	• Klimaatadaptatie • Hittestress • Beweegvriendelijke omgeving • Groene woonomgeving • <i>Binnenmilieu en hittestress in woningen</i> • <i>Segregatie</i>	• Milieukwaliteit (bodem, water, luchtkwaliteit) • Gezonde voedselomgeving • Veilige woonomgeving • <i>Geur, licht- en geluidshinder</i> • <i>Zoönose en infectieziekten</i> • <i>Elektromagnetische straling</i>
Sociale leefomgeving	• Sociale cohesie • Samenredzaamheid • <i>Gemeenschapskracht</i> • <i>Informele zorg</i> • <i>Sociale contacten, ontmoeting</i>	• Sociale veiligheid • <i>Zorg voor elkaar</i> • <i>Mix bevolkingsgroepen</i> • <i>Bewonersparticipatie</i>	• <i>Verbondenheid met de buurt</i>
Persoonlijke factoren	• Mentale gezondheid • <i>Inclusie en meedoen</i> • <i>Zelfredzaamheid</i> • <i>Langer thuis wonen</i>	• <i>Eigen regie</i> • <i>Energiearmoede</i> • <i>Eigenaarschap inwoners</i> • <i>Eenzaamheid</i>	• Leefstijl

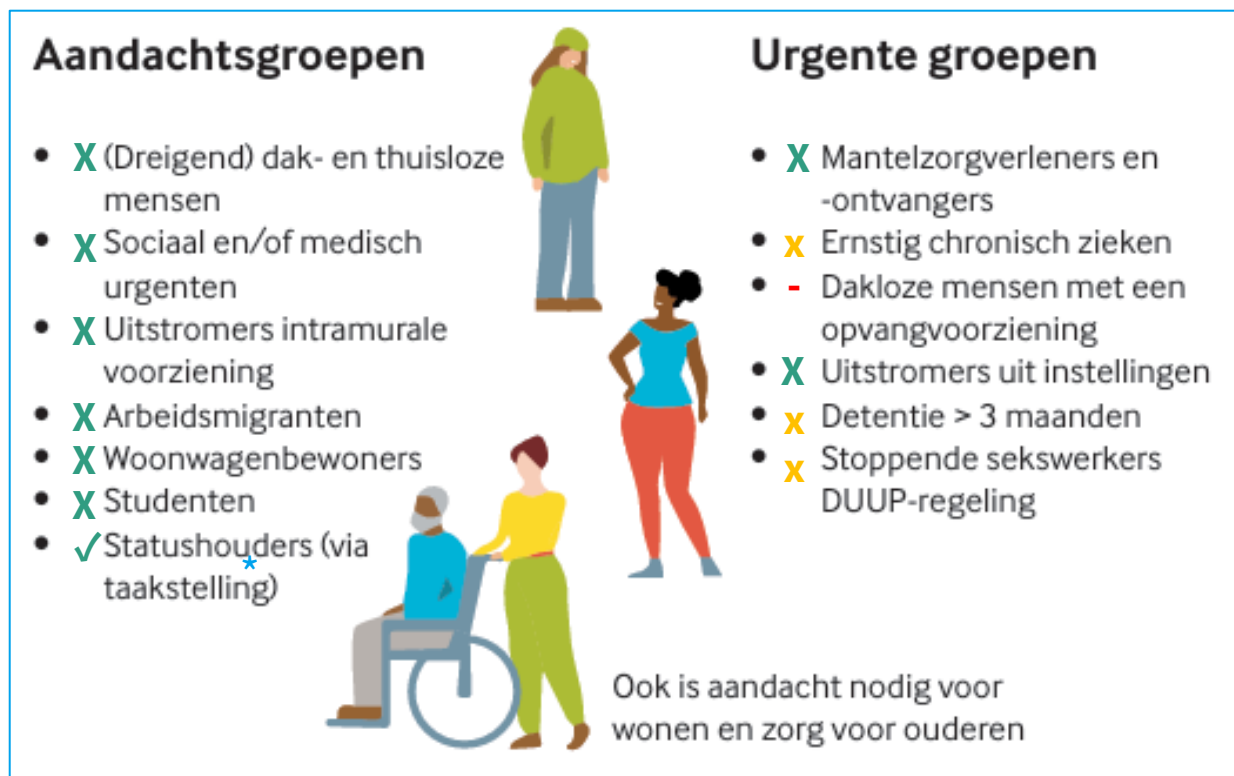
Doelgroepen

Alle gemeenten hebben aandacht voor:

- **Ouderen** = dominante doelgroep
- **Statushouders***

Meeste gemeenten hebben aandacht voor:

- Urgente en **aandachtsgroepen** (X zie figuur)
- Starters en (kwetsbare) **jongeren**
- (Jonge) **gezinnen**
- **Psychisch** kwetsbare mensen
- Mensen met een **lichamelijke beperking**
- Mensen met een **verstandelijke beperking**
- Mensen met **dementie**

✓ door alle gemeenten genoemd

X door bijna alle gemeenten genoemd

- door ongeveer helft van de gemeenten genoemd

Bron: Een-thuis-voor-iedereen

Doelgroepen

Helpt van de gemeenten heeft aandacht voor:

- **Alleenstaanden**
- **Middeninkomens**
- **Reguliere woningzoekenden**
- **Urgente groepen** ex-gedetineerden, ernstig chronisch zieken en uitstappende sekswerkers (zie **X**)
- Inwoners met **complex gedrag**

Verder worden door enkele gemeenten nog genoemd:

Mensen met schuldenproblematiek, eenoudergezinnen, vrouwen uit vrouwenopvang, laaggeletterden, kermisexploitanten, slachtoffers mensenhandel, forensen

Niet genoemd worden: Mensen met autisme of NAH, LHTBIQ+ gemeenschap, mensen met een migratieachtergrond

Urgente groepen

- **X** Mantelzorgverleners en -ontvangers
- **X** Ernstig chronisch zieken
- - Dakloze mensen met een opvangvoorziening
- **X** Uitstromers uit instellingen
- **X** Detentie > 3 maanden
- **X** Stoppende sekswerkers DUUP-regeling

Fysieke leefomgeving

Thema's in VHP's fysieke leefomgeving

Alle gemeenten zetten in op:

- **Langer thuis** wonen
 - **Levensloopbestendig** bouwen, aanpassen bestaande voorraad wordt erkend maar mist instrumentarium
 - **Gecclusterde woonvormen** voor minder eenzaamheid, onderling toezicht en gedeelde zorg
- Nabijheid **basisvoorzieningen** voor iedereen en ouderen in het bijzonder; enkelen hanteren woonzorgcirkels of woonzorgzones, sommigen normeren straal tot 500 m. Enkele gemeenten noemen woningbouw daarnaast als noodzaak voor behoud voorzieningen
- **Verduurzaming** woningvoorraad, aantal benoemt ook instrumentaria hiervoor (subsidies, energiecoaches, wijkwarmteplannen) en aantal legt relatie met binnenmilieu en gezondheid, waaronder hittestress.

Thema's in VHP's – fysieke leefomgeving

Deel van gemeenten benoemt:

- **Klimaatadaptatie**, wel benoemd, maar slechts in enkele VHP's uitgewerkt
- **Bodem- water- en luchtkwaliteit**, deels genoemd, maar nauwelijks uitgewerkt
- **Groene woonomgeving** genoemd maar door meeste gemeenten weinig uitgewerkt. *Tilburg heeft natuurlandschap als verplicht toetsingskader bij ontwikkelingen.*
- **Duurzaam bouwen**: energieneutraal, aardgasvrij en waar mogelijk biobased en circulair
- **Zorginnovatie** voor bevorderen zelfstandig wonen (domotica)
- **Toegankelijke** woonomgeving voor mensen met een beperking of dementie
- **Beweegvriendelijke** omgeving, enkel gericht op wandel- en fietspaden, geen sport- of beweegvoorzieningen

Thema's in VHP's – fysieke leefomgeving

Niet of nauwelijks benoemd:

- **Transformatie** bestaand vastgoed naar woningen en benutten bestaande woningvoorraad (splitsen, woningdelen, optoppen e.d.)
- Gezonde **voedselomgeving**
- **Veilige** inrichting van wijken en buurten
- **Geluid- en lichthinder**
- Geen **kwantitatieve normen** (zoals 3-30-300 regel voor groen of WHO adviesrichtlijnen)

Één gemeente gaat uitvoerig in op hittestress in de woning

Oss:

Een rustige woonomgeving en een woning met geluidsisolatie en prikkelreductie zijn belangrijk voor psychisch kwetsbaren

HET **pon|telos**

Sociale leefomgeving

Thema's in VHP's -sociale leefomgeving

Alle gemeenten benoemen:

- **Mix van bevolkingsgroepen**, gevarieerde bevolkingssamenstelling, spreiding kwetsbare groepen
- **Sociale cohesie, samenredzaamheid** en gemeenschapskracht t.b.v. leefbaarheid
- **Sociale infrastructuur** voor ontmoeting en sociale contacten (ontmoetingsplekken, activiteiten, dorps- en wijkondersteuners)

Enkele gemeenten benoemen:

- **Binding met de buurt**, gemeenschapsgevoel, door activiteiten en gebiedsidentiteit.
- Zorg voor elkaar en **informele zorg** (mantelzorg, vrijwilligers), mede i.v.m. druk op de zorg
- Integrale **wijkaanpak**
- **Bewonersparticipatie** en zeggenschap
- **Sociale veiligheid** vooral genoemd i.r.t. kwetsbare wijken

Persoonlijke factoren

Thema's in VHP's – persoonlijke aspecten

Alle gemeenten zetten in op:

- **Betaalbaarheid** van wonen
- **Zelfredzaamheid** en zelfstandig wonen
- **Mentale gezondheid** in termen van welbevinden en stress
- **Eenzaamheid** veelal gekoppeld aan geclusterd wonen; ook ondersteuning bij bouwen netwerk

Deel van gemeenten benoemt:

- **Eigen regie** en grip op het eigen leven
- **Energiearmoede**
- **Mentale gezondheid** vooral gekoppeld aan GGZ doelgroep
- **Bewustwording** en coaching ouderen om tijdig te anticiperen op woontoeekomst
- Ondersteuning **mantelzorgers**
- **Housing first** voor daklozen, woning als voorwaarde voor herstel
- **Leefstijl**, maar voor uitwerking wordt verwezen naar leefstijlinterventies via GALA

Eindhoven:

Sociale contacten bouwen als 'sociaal pensioen' is een preventieve investering die even belangrijk is als het gewone pensioen

Tilburg:

Huur + energie + zorgkosten als maatstaf voor betaalbaarheid

Conclusies en kansen

Conclusies op hoofdlijnen:

- Er zijn grote verschillen in het detailniveau waarop gemeenten hun omgevingsvisie of VHP vormgeven en welke thema's benoemd worden.
 - Omgevingsvisies zijn vooral gericht op fysieke leefomgeving, VHP's meer nadruk op sociale leefomgeving en deels persoonlijke factoren.
 - In VHP's komt de beweegvriendelijke omgeving beperkt aan bod, terwijl dit in omgevingsvisies vanuit gezondheid het meest uitgewerkte thema is.
- **van belang om omgevingsvisies en VHP's meer in lijn met elkaar te brengen**

Kansen: verrijking instrumenten omgevingswet

- In (herziene) **omgevingsvisies** thema's in de fysieke leefomgeving meer beschouwen vanuit **perspectief van gezondheid** en **aandacht voor ontbrekende thema's** zoals een (sociaal) veilige en gezonde voedselomgeving, segregatie, elektromagnetische straling, zoönose en infectieziekten, geur- en geluidshinder en lichtvervuiling.
- In (herziene) omgevingsvisies meer aandacht geven aan thema's die de **sociale leefomgeving** en het **mensperspectief** meer centraal stellen
- Gezondheidsthema's, zowel fysiek als sociaal, vertalen naar regels in de provinciale **omgevingsverordening** en **omgevingsplannen**, waardoor ze – waar mogelijk – juridisch bindend worden geborgd.
- Ook aspecten van de woonomgeving (beweegvriendelijke, groene, veilige en gezonde (voedsel)omgeving en klimaatadaptatie, hittestress en milieukwaliteit) en het binnenmilieu en hittestress in woningen beleidsmatig **borgen via Volkshuisvestingsprogramma's**

VHP biedt kans voor integrale aanpak woonopgave

- De **Wet versterking regie volkshuisvesting** en de verplichting om een VHP op te stellen, biedt **momentum** en kansen voor **juridische verankering** van de gezondheidsthema's in de omgevingswet.
- Gemeenten baseren hun VHP voor een belangrijk deel op de **Handreiking** voor het opstellen van een woonzorgvisie in het volkshuisvestingsprogramma.
- Deze handreiking richt zich op de programma's 'Een thuis voor iedereen' en 'Wonen en zorg voor ouderen'. **Verbreding** met andere programma's binnen de Woon- en bouwagenda en gezondheid gerelateerde thema's helpt gemeenten een integraal VHP op te stellen en de woonopgave breed te benaderen.

Bron: Handreiking Platform 31

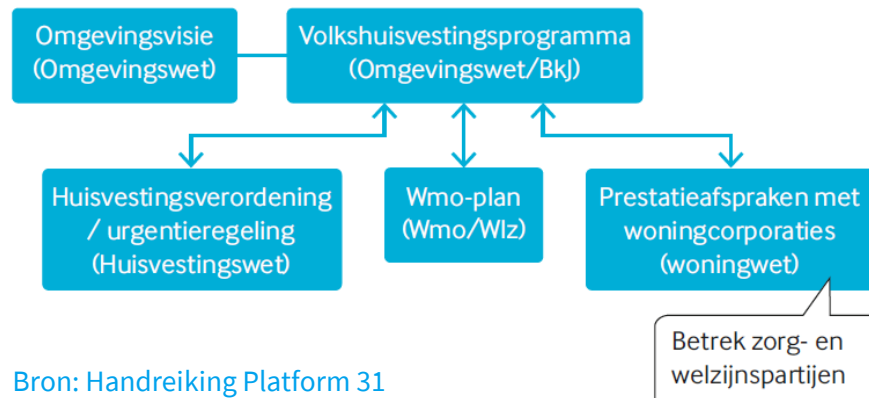
Andere gemeentelijke beleids- en sturingsinstrumenten

Het is goed de door gemeenten op te stellen visies en nota's **meer in samenhang** te brengen met elkaar.

Naast Omgevingsvisie en VHP's hebben gemeenten ook:

- Thema-specifieke omgevingsprogramma's en gebiedsprogramma's verankerd in de omgevingswet
- Algemene integrale toekomstvisies
- Gezondheidsnota, verplicht i.k.v. Wet publieke gezondheid (Wpg)
- Domein specifieke visies/beleidsplannen Bijvoorbeeld op gebied van sociaal domein, veiligheid, sociaal-maatschappelijke ontwikkeling en groenstructuur
- Akkoorden: (GALA, Gezonde Lucht Akkoord, Preventieakkoorden)

Figuur Samenhang in de door gemeenten op te stellen documenten

Bron: Handreiking Platform 31

Ook in de **Handreiking** voor het opstellen van een woonzorgvisie in het volkshuisvestingsprogramma kunnen deze documenten worden toegevoegd. (zie hiernaast figuur uit de handreiking).

Tot slot

Deze verkenning/desktopstudie geeft geen inzicht in:

- de mate waarin thema's uit omgevingsvisies en VHP's worden doorvertaald naar de praktijk of vastgelegd in omgevingsplannen
- of één integraal volkshuisvestingsprogramma effectiever is dan losse programma's of visies per domein die intern worden samengebracht
- welke kansen en knelpunten gemeenten ervaren bij de uitvoering van hun ambities rond de woonopgave

👉 Hiervoor zijn gesprekken met gemeenten in de praktijk nodig.

Bronnen

Het PON & Telos (2023 en 2025) Brabantse monitor brede welvaart (sheet 7 t/m 9)

Platform31 (2023) Een thuis voor iedereen (sheet 43 en 44)

Platform31 (2024) Handreiking wonen en zorg in het volkshuisvestingsprogramma (sheet 38, 39 en 56)

Geraadpleegde Omgevingsvisies:

Provincie Noord-Brabant (2018) De kwaliteit van Brabant

Gemeente Eindhoven (2024) Omgevingsvisie Eindhoven

Gemeente Tilburg (2025) Omgevingsvisie Tilburg 2050 Deel A

Gemeente Roosendaal (2022) De verbonden stad

Gemeente Oss (2025) Omgevingsvisie Oss 2040

Gemeente Veldhoven (2024) Omgevingsvisie Veldhoven

Gemeente Bergen op Zoom (2023) Omgevingsvisie Bergen op Zoom 2035

Gemeente Oosterhout (2021) Omgevingsvisie Oosterhout

Gemeente Meierijstad (2025) Toekomstvisie Meierijstad

Gemeente Boxtel (2025) Omgevingsvisie Boxtel

Gemeente Gemert-Bakel (2025) Omgevingsvisie Gemert-Bakel 2040

Gemeente Goirle (2021) Omgevingsvisie Goirle

Gemeente Zundert (2023) Ontwerp-Omgevingsvisie: Zundert floreert

Geraadpleegde Volkshuisvestingsprogramma's/woonzorgvisies:

Gemeente Eindhoven (2023) Woonzorgvisie Eindhoven 2023-2030

Gemeente Tilburg (2025) Woonbeleid 2025-2030

Gemeente Roosendaal (2026) Ontwerp Volkshuisvestingsprogramma 2026-2030

Gemeente Oss (2023) De Osse visie op Wonen, Welzijn en Zorg

Gemeente Oss (2020) Woonvisie gemeente Oss 2020

Gemeente Veldhoven (2024) Woon(zorg)visie 2023-2027

Gemeente Bergen op Zoom (2025) Concept-volkshuisvestingsprogramma

Gemeente Oosterhout (2025) Goed wonen in Oosterhout

Gemeente Meierijstad (2024) Thuis in vitale wijken en dorpen

Gemeente Boxtel (2023) Samen bouwen aan een thuis in Boxtel

Gemeente Gemert-Bakel (2024) Samen thuis in Gemert-Bakel

Gemeente Goirle (2024) Woonzorgvisie 2024-2030

Gemeente Zundert (2025) Omgevingsthema wonen 2025-2030

Colofon

Het PON & Telos heeft dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van:

Auteurs

ir. Jolanda Luijten

dr. Susanne Agterbosch

Met medewerking van

Isabelle van Mierlo – AIOS medische milieukunde SBOH

Melanie Pfaff – Master Sociology - Health, Wellbeing & Society TiU

Foto's

Joyce van Belkom

Publicatienummer

26033.01

Publicatiedatum

April 2025

Over Het PON & Telos

Maatschappelijke besluitvorming verbeteren

Wij zijn een sociale kennisonderneming in het hart van de samenleving. We beschouwen het als onze opdracht om maatschappelijke besluitvorming te verbeteren. Dat doen we door wetenschappelijke kennis met kennis van de praktijk te verbinden. We zijn van data, feiten en cijfers, maar geven die altijd een gezicht. Waarbij iedere stem telt. Voorkeuren en meningen halen we op, onderzoeken we, analyseren we en duiden we. Met prikkelende aanpakken en innovatieve methoden. Daarbij zijn we altijd gericht op duurzaamheid: de harmonieuze verbinding tussen sociale, ecologische en economische doelstellingen. Zo dragen we bij aan de kwaliteit van samenleven, nu en in de toekomst.

Met een multidisciplinair en creatief team van bijna 30 adviseurs en onderzoekers werken we vooral voor lokale en regionale overheden in Nederland (met een sterke kennispositie in Noord-Brabant), maar ook voor corporaties, banken, zorg- en welzijnsinstellingen, fondsen en maatschappelijke organisaties. We werken daarbij intensief samen met universiteiten en andere kennisinstellingen en zijn officieel partner van Tilburg University. Met onze kennis en inzichten adviseren we beleidsmakers en bestuurders. Zodat ze afgewogen keuzes kunnen maken. Zodat ze bestuurlijk kunnen vernieuwen. En zodat ze een positieve impuls kunnen geven aan de samenleving van morgen.

Stationsstraat 20c

5038 ED Tilburg

+31 (0)13 535 15 35

info@hetpon-telos.nl

hetpon-telos.nl